

Från förebild till värsting – Ungerns tio år under Orbán

ANALYS. Efter ett decennium som Ungerns premiärminister har Viktor Orbán etablerat en auktoritär stat i Europas hjärta och EU har inte förmått intervensera. Författaren Joakim Medin beskriver hur Orbán och regeringspartiet Fidesz har monterat ned demokratin och utnyttjat pandemin för att ta fler auktoritära steg som nu riskerar att permanentas.

Publicerad: 2020-05-28

Innan Orbán och hans parti Fidesz kom till makten i slutet av maj 2010 var Ungern en av demokratins främsta förkämpar i den postkommunistiska världen. Så snart Orbán och Fidesz tillträtt inleddes förändringen och regeringen gick till angrepp mot de fundamentala demokratiska funktionerna.

Fidesz som vunnit en två tredjedelars majoritet i parlamentet använde sitt övertag till att driva igenom hundratals nya lagar vilka banade väg för Orbáns auktoritära politik. Fidesz underminerade de demokratiska procedurerna i parlamentet. Genom ett kryphål kunde regeringen låta enskilda ledamöter lägga fram lagförslagen vilket innebar att de kunde kringgå annars nödvändiga förhandlingar, utredningar samt debatter och gå direkt till omröstning. På nolltid röstades tolv tillägg till landets grundlag igenom, och under de första fyra åren stiftades 850 nya lagar, fler än under hela den postkommunistiska perioden dessförinnan.

Fidesz skapade nya lagar och regler som attackerade rättsväsendet och placerade en rad Orbánlojala domare i författningsdomstolen och i de regionala domstolarna. Alla samlades också i en nybildad domstolsmyndighet under ledning av hustrun till en av Fidesz grundare.

Fidesz stiftade vidare nya medielagar som kringskar pressfriheten. Regeringen tog kontroll över landets public service-medier som förvandlades till propagandaredskap. Orbán har även gått till angrepp mot mediepluralismen. Idag har nästan samtliga kommersiella medier i landet köpts upp av regeringsnära affärsmän, som har sparkat oberoende redaktionsledningar och påtvingat medierna en regeringsvänlig retorik.

Regeringen har också attackerat den akademiska friheten, bland annat genom att tvinga det oppositionella, privata universitet CEU att lämna landet och förlägga sina internationella program i Wien istället.

Studenter och universitetsanställda akademiker demonstrerar mot regeringens beslut att tvinga CEU att lämna landet. Foto: Joakim Medin

Det oberoende civilsamhället har angripits genom propagandakampanjer och flera lagar som bland annat tvingar internationellt sponsrade frivilligorganisationer att i sina publikationer identifiera sig som ”utländskt finansierade”, i syfte att misstänkliggöra dem i ungrarnas ögon. Rysslands president Vladimir Putin skapade en liknande lag några år före Orbán.

Allt detta har formellt skett inom lagens ramar eftersom parlamentet har förvandlats till Fidesz lagfabrik. Partiet har också lyckats behålla sin stora väljarbas och parlamentariska majoritet i efterföljande val, vilka har kritiserats för en rad oegentligheter av oberoende valobservatörer.

Kritik i omvärlden

Orbáns politik har i årtal fått svidande kritik av organ som Europarådet, EU-parlamentet och EU-kommissionen. Organisationen Freedom House, som bland annat granskar demokratiutvecklingen i postkommunistiska länder i Europa i en årlig rapport, anser att Ungern har upphört att vara en demokrati. Landet klassas som en "hybridregim", där premiärministern har slutat göra anspråk på att respektera demokratiska institutioner. I [den senaste rapporten från maj 2020](https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2020/dropping-democratic-facade) (<https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2020/dropping-democratic-facade>) skriver Freedom House att Ungern gjort sig skyldigt till det största raset gällande politisk frihet som organisationen någonsin registrerat.

Att Fidesz fortsätter att vinna val trots regeringens auktoritära facit har flera orsaker. Orbán är en skicklig populistpolitiker som ständigt ligger i konflikt med olika "fiender" regeringen pekat ut och som kan beskyllas för allehanda problem. Han anspelar starkt på nationalism i sina utspel mot EU, flyktingar, migranter och internationella kritiker. Många röstar också på Orbán av ekonomiska skäl: småbarnsfamiljer får generösa bidrag, företagare uppskattar regeringens platta skatt. Till följd av att Orbán kontrollerar en så stor del av det ungerska medielandskapet är en hel del väljare också de facto fångade i en regeringsvänlig propagandabubbla.

Orbánregeringen påstår att den ungersk-amerikanske finansmannen George Soros i hemlighet organiserar all inhemsk och internationell kritik mot Ungern. Retoriken har bland annat använts för att demonisera den politiska oppositionen som omger Soros på plakaten. Foto: Joakim Medin

Spricka inom EU

Under hela 2010-talet har Viktor Orbán varit en symbol för det krypande, auktoritära hot som vuxit sig allt starkare i EU. Ungern var det första landet i EU där ett nationalistiskt, högerpopulistiskt parti som inte omfamnar unionens demokratiska värderingar erövrade regeringsmakten på helt egen hand. Därmed har Ungern varit ett lackmustest för hur väl EU kan försvara sina grundläggande demokratiska värderingar – och under det senaste decenniet har det blivit smärtsamt tydligt hur få mekanismer det faktiskt finns inbyggt för detta i unionen.

EU har i realiteten inte kunnat försvara det demokratiska systemet i Ungern. EU har arrangerat debatter, antagit fördömande resolutioner och initierat ändlösa brevväxlingar och flera överträdelseförfaranden mot Orbán, men i slutändan inte förmått hindra den auktoritära utvecklingen. I flera år har det därför blivit allt tydligare att Ungerns metoder riskerar hela det europeiska samarbetet. Det var Orbán som 2015 gjorde sig själv till språkrör för de centraleuropeiska länder som vägrat ta emot några obligatoriska kvotflyktingar i solidaritet med andra EU-länder. När länderna åtalades för detta talade Europeiska rådet dåvarande ordförande Donald Tusk för första gången om "en spricka i EU".

Orbán har gett medvind åt liknande politiska krafter i Europa. 2015 var också året då en andra regering kom till makten som inte ville skriva under på EU:s demokratiska värderingar. Det polska regeringspartiet Lag och rättvisa och dess ordförande Jarosław Kaczyński gick snabbt i de fotspår Orbán redan trampat upp. Lag och rättvisa attackerade den politiska maktindelningen, rättsväsendet och progressiva värderingar, och tog kontroll över public service-medierna. Enligt Freedom House är Polen 2020 ännu ett land som rasat när det gäller politisk frihet och som nu anses vara en blott "semi-konsoliderad demokrati".

Polens starke man Jarosław Kaczyński går i Orbáns fotspår. Foto: Jarek Praszkiwicz/AP/TT

Den så kallade "Ibizaskandalen" i Österrike visade hur Orbán tjänar som inspiration för liknande krafter även utanför det postkommunistiska östra Europa. I maj 2019 publicerades en film som visade Heinz-Christian Strache, Österrikes dåvarande vice rikskansler och ordförande i det högerpopulistiska regeringspartiet FPÖ, när han träffade vad han trodde var dottern till en mäktig rysk oligark. Strache filmades med dold kamera när han sa att FPÖ med ryska oligarkpengar ville köpa upp Österrikes största dagstidning och göra denna FPÖ-vänlig. Målet, sade Strache, var att bygga ett likadant mediasystem som i Ungern. Den österrikiska koalitionsregeringen kollapsade bara några dagar efter att filmen publicerats.

Dekret och nya lagar under pandemin

Orbánregeringen har utnyttjat pandemikrisen för att ytterligare stärka sin ställning. I mars utlystes ett undantagstillstånd som gav den verkställande makten extra maktbefogenheter i likhet med flera andra EU-länder. Till skillnad från alla andra länder angav Ungern dock inte någon tidsbegränsning. Orbán fick rätten att styra Ungern genom dekret och möjlighet att åsidosätta existerande lagstiftning, så länge han anser att en krissituation pågår.

En skärpning i brottsbalken kom på köpet. Alla som sprider uppgifter som anses försvaga statens försvar mot coronaviruset riskerar hädanefter upp till fem år i fängelse. Lagen har fått stark kritik då det finns en oro för att den kan användas för att tysta regeringskritiker, granskande journalister och deras källor.

Den ungerska polisen uppgav i mitten av maj att den inlett nära ett hundratal förundersökningar baserade på den nya lagen. Flera fall har gått vidare till åklagare. Ibland handlar det förvisso om personer som spridit desinformation, men polisen har även gripit individer som uttryckt vanlig kritik mot regeringen.

Den ungerska regeringen har kallat kritiken mot landets coronalagar för en "häxjakt" och precis som vanligt fått medhåll från andra högernationalistiska och EU-skeptiska krafter.

Den ungerska regeringen har meddelat att undantagstillståndet och Orbáns dekretstyre ska upphöra den 20 juni. Regeringen säger också att den förväntar sig en ursäkt från dem som anklagat Orbán för att införa auktoritära åtgärder under pandemin.

Även om den undantagstillståndet hävs blir den nya lagen som lett till gripanden kvar som en permanent ändring i brottsbalken. Likaså förblir flera andra, kritiserade "coronalagar" ikraft. Regeringen har tagit ifrån lokala, oppositionsstyrda kommuner både makt och ekonomiska resurser och istället omfördelat dessa till Fidesz-styrda länsmyndigheter. Den första juli träder också en annan lag i kraft, som ger landets underrättelsetjänst utökade möjligheter att övervaka och begränsa människors internetanvändning om den strider mot "ungerska intressen". I likhet med många andra av Orbáns lagar är även denna lag luddigt utformad, så att såväl regeringskritiker som journalister och oppositionsstyrda kommuner kan komma att bli föremål för underrättelsetjänstens ögon.

Detta är en uppdaterad version av den text som publicerades 19 maj 2020.

Joakim Medin

Frilansjournalist och författare med lång erfarenhet av att bevaka den politiska utvecklingen i Ungern. 2018 kom Joakim Medins reportagebok "Orbánistan – Rädsla och avsky i det illiberala

Ungern” (Verbal förlag).

Följ oss så här

Allt är fritt tillgängligt – inklusive arkivet

På twitterkontot [@utrikesmagasin \(https://twitter.com/utrikesmagasin\)](https://twitter.com/utrikesmagasin) får du löpande information om nypublicerade artiklar. Du kan också följa Utrikesmagasinet via UI:s sida på **Facebook** (<https://www.facebook.com/Utrikespolitiska-Institutet-135062563176874/>) eller genom att få Utrikesmagasinets utskick via mejl utan kostnad.

[Ja tack – jag vill ha mejl! \(/om-ui/redaktionen-tipsar/\)](mailto:/om-ui/redaktionen-tipsar/).

Prenumerera på Världspolitikens Dagsfrågor

Helår: 470 kr Lösnr: 69 kr/st

Världspolitikens Dagsfrågor ger dig intressant och aktuell fördjupning i de stora frågorna som förändrar världen. Skriften ger dig bakgrundskunskapen och de stora linjerna som du inte hittar någon annanstans.

[Mer info hittar du i butiken på ui.se \(http://www.ui.se/butik/varldspolitikens-dagsfragor/\)](http://www.ui.se/butik/varldspolitikens-dagsfragor/).

Bli medlem i Utrikespolitiska institutet, UI

Teckna ditt medlemskap på ui.se!

Utrikesmagasinet ges ut av Utrikespolitiska institutet, UI. Som medlem i UI kan du regelbundet ta del av vår verksamhet till ett förmånligt pris. Ett medlemskap i UI är en bra utgångspunkt för att kunna analysera det som händer i omvärlden. Det ger också tillgång till ett inspirerande nätverk. Medlemskap kan tecknas när som helst under året och gäller i 12 månader framåt. Du kan teckna ditt medlemskap antingen som privatperson eller för din organisation/ditt företag eller din skola.

[Läs mer om medlemskap på ui.se \(/\)](http://ui.se/).